

הערכה חלופית ומחוון

יחידה 2: גלובליזציה מעצימה שינויים בעולם

תפריט תוצרים בשני מסלולים: עם בינה מלאכותית · ללא בינה מלאכותית

מדריך למורה | חלק א׳: תפריט תוצרים | חלק ב׳: מחוון (100 נק׳) | חלק ג׳: תיעוד, הערכה עצמית והערכת עמיתים

למורה: איך עובדים עם הערכה החלופית

זמנים

3–4 שיעורים בכיתה + עבודה בבית במשך שבועיים, ועוד שיעור–שניים להצגה (בדיבייט: שיעור שלם).

התארגנות

יחידים, זוגות או קבוצות של 3–4. בתוצרים גדולים (דגם, משחק לוח, דיבייט) – קבוצות עם חלוקת תפקידים: חוקר/ת, מעצב/ת, כותב/ת, מציג/ה. כל תלמיד/ה ממלא/ת הערכה עצמית ויומן אישי.

שני המסלולים

התלמידים בוחרים מסלול לפני תחילת העבודה. שני המסלולים נבדקים באותו מחוון ובאותו ניקוד (100), וההבדל היחיד הוא הקריטריון השישי: ״שימוש אחראי ושקוף״ במסלול עם בינה מלאכותית, ״מקוריות ותיעוד תהליך״ במסלול ללא. אין יתרון לאף מסלול.

התאמות לחנ״מ

מצמצמים את דרישות התוצר (למשל 4 שקפים, 3 חוליות בשרשרת), נותנים תבנית מוכנה ובנק מושגים עם תמונות, מחלקים את העבודה לשלבים עם בדיקה קצרה אחרי כל שלב, ומאפשרים הצגה בעל־פה במקום כתיבה.

התאמות לעולים

מילון מושגים דו־לשוני, משפטי פתיחה מוכנים (״בתוצר שלי רואים ש...״, ״הסיבה היא...״), אפשרות לחבר חלק מהתוצר בשפת האם עם תרגום של המושגים, ותוצרים חזותיים (דגם, מפה מוערת) שמבליטים חוזקות.

איך מונעים ״העתק־הדבק״

מבקשים טיוטה בכיתה לפני העבודה בבית; היומן (הנחיות או סקיצות) הוא חלק מהציון; משלבים נתונים אישיים או מקומיים (תצפית, ראיון, היישוב שלנו) שאי אפשר להעתיק; עורכים שיחת הגנה קצרה של 2–3 דקות: ״הסבירו לי את המושג הזה במילים שלכם״, ״למה בחרתם בנתון הזה?״.

יום ההצגה

גלריה מסתובבת או הצגה של 3 דקות לכל תוצר. כל צופה ממלא/ת הערכת עמיתים לשני תוצרים לפחות (״שני כוכבים ומשאלה״).

טיפ ליחידה

יחידה ארוכה (9 פרקים) – מומלץ לפצל: תוצר אמצע אחרי פרק 6 (כלכלה ותרבות) ותוצר סיום אחרי פרק 9 (סביבה והתמודדות).

חלק א׳ • בוחרים תוצר ומסלול

שם: _____ **כיתה:** _____ **תאריך:** _____

בסוף היחידה תראו מה למדתם – לא במבחן, אלא בתוצר שאתם יוצרים. בחרו תוצר אחד מהתפריט ומסלול עבודה אחד: **עם בינה מלאכותית** או **ללא בינה מלאכותית**. שני המסלולים נבדקים באותו מחוון ושווים באותה מידה.

? השאלה הגדולה של היחידה: האם הגלובליזציה היא ברכה, קללה – או קצת משתיהן?

איך זה עובד? 4 שלבים

1. בוחרים	2. מתכננים	3. יוצרים ומתעדים	4. מציגים ומעריכים
תוצר ומסלול; ממלאים את ״הבחירה שלי״	טיוטה או סקיצה בכיתה, ומאשרים מול המורה	עובדים וממלאים את היומן (חלק ג׳)	מציגים, ממלאים הערכה עצמית ומעריכים עמיתים

🖥️ 1. מצגת: ״המסע של מוצר״

בחרו מוצר יומיומי (חולצה, טלפון חכם, בננה, נעלי ספורט) ובנו מצגת שעוקבת אחרי המסע שלו: חומר הגלם, הייצור, השינוע במכולה והחנות. מי מרוויח ומי משלם את המחיר?

חובה לכלול:

- ☐ מפה עם מסלול המוצר בין 4 מדינות לפחות
- ☐ הסבר למושגים: תאגיד רב־לאומי, שוק חופשי, מכולה
- ☐ שקף ״רווחים והפסדים״: לפחות 3 נקודות מבט

מסלול עם בינה מלאכותית	מסלול ללא בינה מלאכותית
בקשו מהכלי סדר שלבים אפשרי למסע ורשימת שאלות מחקר; צרו טיוטת איור של המסלול. אמתו כל מדינה ונתון במקור, וציינו מה שינתם.	אוספים מידע מתוויות, מחוברת היחידה ומאטלס; משרטטים את המסלול על מפה ביד ומצלמים לשקף.

🧱 2. דגם: ״רחוב גלובלי – רחוב מקומי״

בנו דגם של רחוב או מרכז קניות שבו רואים נוף גלובלי: חנויות רשת בינלאומיות, שלטים בשפות שונות ומזון מכל העולם – לצד מאפיינים מקומיים. הראו בדגם את רעיון העולמקומיות.

חובה לכלול:

- ☐ לפחות 4 סממנים גלובליים ו־3 סממנים מקומיים, עם תוויות
- ☐ כרטיס הסבר: מה זו עולמקומיות? דוגמה מהדגם
- ☐ שאלה לדיון: האם הרחובות בעולם נעשים דומים מדי?

מסלול עם בינה מלאכותית	מסלול ללא בינה מלאכותית
בקשו מהכלי רעיונות לסממנים גלובליים ומקומיים או טיוטת סקיצה מלמעלה. את הדגם בונים בידיים; לא משתמשים בשמות של חברות אמיתיות – ממציאים שמות.	מצלמים או משרטטים רחוב אמיתי ביישוב, ובונים מקופסאות, קרטון ונייר צבעוני; שלטים מכינים בעצמכם.

3. פרוטקסט – כרזת מחאה סביבתית

בחרו בעיה סביבתית שחוצה גבולות (זיהום ים, פליטת פחמן, הנחל המזוהם, ייבוש אגם, "אופנה מהירה") והכינו כרזת מחאה הפונה למנהיגי העולם.

חובה לכלול:

- ☐ סיסמה + איור שמבהיר את הבעיה
- ☐ נתון אחד לפחות עם מקור, ומפה קטנה של האזור הנפגע
- ☐ הצעה לפתרון: הסכם בין מדינות, צרכנות נבונה, טכנולוגיה

מסלול עם בינה מלאכותית	מסלול ללא בינה מלאכותית
הכלי יכול להציע ניסוחים לסיסמה ולבדוק אם הטיעון ברור; אפשר ליצור טיוטת רקע. ניסוח סופי, נתונים ובחירת הפתרון – שלכם, ובדוקים במקור.	קולאז׳ מגזרי עיתונים, ציור או הדפסה; כותבים טיעונים ביד, ומציינים מקורות בתחתית הכרזה.

4. אינפוגרפיקה: "מי הכי גלובלית?"

השוו בין 3 מדינות (אחת מהן ישראל) לפי 4 מדדים של גלובליות: סחר, תיירות, משתמשי אינטרנט והגירה. דרגו את המדינות והסבירו את התוצאה.

חובה לכלול:

- ☐ טבלת נתונים + 2 גרפים לפחות (עמודות, עוגה)
- ☐ מפה קטנה שמראה את המדינות
- ☐ מסקנה: מה הופך מדינה ל"גלובלית" יותר?

מסלול עם בינה מלאכותית	מסלול ללא בינה מלאכותית
אפשר להיעזר בכלי כדי להבין מה כל מדד מודד ואיך בונים גרף. את הנתונים עצמם לוקחים ממקור סטטיסטי רשמי – ולא מהכלי.	מעתיקים נתונים מטבלה בחוברת או ממקור מודפס, משרטטים גרפים על נייר מילימטרי וצובעים.

5. כתבה עיתונאית: "הגלובליזציה בשכונה שלי"

כתבו כתבה (300–400 מילים) או הכינו סרטון קצר (2 דקות) על השפעת הגלובליזציה על השכונה או היישוב: מזון, אופנה, שפה, עבודה ותרבות.

חובה לכלול:

- ☐ כותרת, כותרת משנה ותמונה עם כיתוב
- ☐ ציטוט מראיון אחד לפחות (משפחה, בעל/ת עסק)
- ☐ פסקה על השפעה חיובית ופסקה על השפעה שלילית

מסלול עם בינה מלאכותית	מסלול ללא בינה מלאכותית
בקשו מהכלי משוב על המבנה ועל הכותרות, או עזרה בתיקון שגיאות כתיב – אחרי שכתבתם טיוטה בעצמכם. סמנו בטיוטה מה תוקן.	יוצאים לשכונה, מצלמים, מראיינים וכותבים בעצמכם; עורכים במחברת ומקלידים או כותבים נקי.

⚖️ 6. דיבייט: "הגלובליזציה – ברכה או קללה?"

בקבוצות, הכינו טיעונים לדיבייט מנקודות מבט שונות. כל קבוצה מקבלת תפקיד ומכינה פתיחה, 3 טיעונים, תשובה לטיעון נגדי וסיכום.

חובה לכלול:

- ☐ כרטיס תפקיד: מי אני ומה חשוב לי
- ☐ 3 טיעונים מבוססי עובדות מהיחידה
- ☐ תשובה מוכנה לטיעון של הצד השני

🤖 מסלול עם בינה מלאכותית	✋ מסלול ללא בינה מלאכותית
אפשר לבקש מהכלי לשחק "צד שני" ולהעלות טיעונים נגדיים כדי להתאמן; את הטיעונים שלכם כותבים לבד ומגבים בעובדות מהחוברת.	מכינים כרטיסי טיעון ביד, מתאמנים בזוגות ומתזמנים את הדברים.

🤖 כללי הזהב לעבודה עם בינה מלאכותית

- ☐ הכלי הוא עוזר, לא מחבר: הרעיון המרכזי, הניסוח הסופי והבחירות – שלכם.
- ☐ מותר: לבקש רעיונות, שאלות מנחות, משוב על טיוטה, הסבר נוסף למושג, טיוטת תמונה או תרשים.
- ☐ אסור: להעתיק טקסט שלם מהכלי ולהגיש אותו כאילו כתבתם אותו.
- ☐ בודקים כל עובדה, מספר ומפה בשני מקורות אמינים לפחות (ספר, חוברת היחידה, אטלס, אתר רשמי של גוף מחקר או סטטיסטיקה).
- ☐ שומרים על פרטיות: לא מקלידים שם מלא, כתובת, תמונה של אדם אמיתי או פרטים אישיים.
- ☐ מתעדים: שומרים את ההנחיות (הפרומפטים) שכתבתם ואת מה ששיניתם – ומצרפים ליומן.
- ☐ מציינים בתוצר עצמו: "בתוצר נעזרנו בכלי בינה מלאכותית לשלבים: ...".

✋ כללי המסלול ללא בינה מלאכותית

- ☐ כל שלב נעשה בידיים ובראש שלכם: סקיצות, טיוטות, מדידות, ראיונות וחיפוש במקורות.
- ☐ משתמשים בחוברת היחידה, באטלס, בספרייה ובמקורות מידע מודפסים או מקוונים – ומציינים אותם.
- ☐ שומרים כל טיוטה וסקיצה (גם את מה שנמחק!) – הן חלק מהציון.
- ☐ חומרים ממוחזרים מבית ומהכיתה מתקבלים בברכה: קרטון, פקקים, בדים, צבעים.

✍️ הבחירה שלי

התוצר שבחרתי: ☐ 1. מצגת ☐ 2. דגם ☐ 3. פרוטקסט ☐ 4. אינפוגרפיקה ☐ 5. כתבה עיתונאית ☐ 6. דיבייט	**המסלול שלי:** ☐ 🤖 עם בינה מלאכותית ☐ ✋ ללא בינה מלאכותית **אני עובד/ת:** ☐ לבד ☐ בזוג ☐ בקבוצה
שמות השותפים: _____ **תאריך הגשה:** _____ **הנושא או המקום שבחרנו ולמה:**	

חלק ב׳ • המחוון (100 נקודות)

המחוון זהה לכל התוצרים ולשני המסלולים. קראו אותו **לפני** שמתחילים לעבוד – כך תדעו מה חשוב. בשורה האחרונה ממלאים רק את הקריטריון של המסלול שבחרתם.

קריטריון	מצוין	טוב מאוד	טוב	דורש שיפור	ניקוד
ידע ומושגים גיאוגרפיים (25 נק׳)	25–23 נק׳ שימוש נכון ומדויק בלפחות 5 מושגי יחידה (גלובליזציה, נוף גלובלי, תאגיד רב־לאומי, שוק חופשי, עולמקומיות, בעיה סביבתית חוצת גבולות, פיתוח בר־קיימא); המושגים מוסברים בדוגמאות ומקושרים זה לזה.	22–18 נק׳ שימוש נכון ב־4–5 מושגים; רוב ההסברים מדויקים ומלווים בדוגמה.	17–12 נק׳ שימוש ב־2–3 מושגים; חלק מההסברים כלליים או חלקיים.	11–0 נק׳ מושגים מעטים או שגויים; התוכן אינו קשור מספיק ליחידה.	_____ מתוך 25
שימוש במפות ובנתונים (20 נק׳)	20–18 נק׳ מפת זרימות סחר או ״מסע של מוצר״, מדדי גלובליות של מדינות, גרף או טבלה של נתוני סחר, זיהום או פליטות משולבים בתוצר, עם כותרת, מקרא ומקור – ומשמשים להסקת מסקנה.	17–14 נק׳ יש מפה או נתונים מדויקים עם כותרת ומקור; המסקנה מהם חלקית.	13–10 נק׳ יש מפה או נתונים, אך חסרים כותרת, מקרא או מקור; אין מסקנה.	9–0 נק׳ אין מפה או נתונים, או שהם שגויים ואינם קשורים לנושא.	_____ מתוך 20
חשיבה ביקורתית ונקודות מבט (20 נק׳)	20–18 נק׳ מוצגות לפחות 3 נקודות מבט (למשל: עובד/ת במפעל, צרכן/ית, בעלי תאגיד, תושבי אזור מזוהם, פעילים וחוקרות סביבה); שרשרת סיבה ותוצאה מלאה; עמדה אישית מנומקת בעובדות.	17–14 נק׳ מוצגות 2 נקודות מבט; שרשרת סיבה ותוצאה סבירה; עמדה מנומקת בחלקה.	13–10 נק׳ נקודת מבט אחת עיקרית; קשר סיבה ותוצאה חלקי; עמדה בלי נימוק.	9–0 נק׳ אין נקודות מבט או קשרי סיבה ותוצאה; תיאור בלבד.	_____ מתוך 20
יצירתיות ותקשורת (15 נק׳)	15–14 נק׳ תוצר מקורי, מסודר ומושך; המסר ברור לקהל; הצגה בעל־פה בטוחה ומעניינת.	13–11 נק׳ תוצר מסודר ובהיר; רעיון מעניין; הצגה ברורה.	10–7 נק׳ תוצר שלם אך לא אחיד; המסר לא תמיד ברור.	6–0 נק׳ תוצר חלקי או לא מסודר; קשה להבין את המסר.	_____ מתוך 15
תהליך ורפלקציה (10 נק׳)	10–9 נק׳ עבודה לפי לוח זמנים; רפלקציה כנה שמתארת קושי, פתרון ולמידה; שיתוף פעולה הוגן בקבוצה.	8–7 נק׳ עבודה עקבית; רפלקציה ברורה אך כללית.	6–5 נק׳ עבודה בדחיפה של המורה; רפלקציה קצרה מאוד.	4–0 נק׳ אין רפלקציה, או שהיא לא קשורה לעבודה.	_____ מתוך 10
קריטריון המסלול (10 נק׳) – ממלאים שורה אחת בלבד, לפי המסלול שנבחר					
שימוש אחראי ושקוף בבינה מלאכותית (10 נק׳)	10–9 נק׳ יומן מלא: הנחיות, מה הכלי הציע ומה שונה; כל עובדה נבדקה במקור; ההבחנה ״מה אני עשיתי ומה הכלי עשה״ ברורה ומשכנעת.	8–7 נק׳ יומן כמעט מלא; רוב העובדות נבדקו; ההבחנה ברורה ברובה.	6–5 נק׳ יומן חלקי; בדיקת מקורות מעטה; לא ברור מה נעשה בידי התלמיד/ה.	4–0 נק׳ אין תיעוד, או שהתוצר הועתק מהכלי כמעט כמו שהוא.	_____ מתוך 10
מקוריות ותיעוד תהליך (10 נק׳)	10–9 נק׳ יומן תהליך מלא עם סקיצות וטיוטות; מקורות מצוינים; ניכר שהרעיון והביצוע מקוריים לגמרי.	8–7 נק׳ יומן כמעט מלא; יש טיוטה אחת לפחות ומקורות.	6–5 נק׳ תיעוד חלקי; מקורות חסרים; קשה לראות את שלבי העבודה.	4–0 נק׳ אין תיעוד או מקורות; חלקים הועתקו.	_____ מתוך 10
סך הכול					_____ מתוך 100

משוב המורה

מה היה חזק במיוחד:

מה כדאי לשפר בפעם הבאה:

חלק ג׳ • תיעוד, הערכה עצמית והערכת עמיתים

שם: _____ **כיתה:** _____ **תאריך:** _____

היומן מראה את הדרך שעשיתם – והוא חלק מהציון. ממלאים רק את היומן של המסלול שבחרתם.

יומן שימוש בבינה מלאכותית

#	מה ביקשתי מהכלי (ההנחיה)	מה הכלי הציע	מה שיניתי, בחרתי או דחיתי – ולמה	איך בדקתי (מקור)
1				
2				
3				

מה אני עשיתי	מה הכלי עשה

יומן תהליך (מסלול ללא בינה מלאכותית)

תאריך / שלב	מה עשיתי (סקיצה, טיוטה, ראיון, מדידה...)	מקורות שבהם השתמשתי	מה למדתי או שיניתי

מצרפים ליומן את הסקיצות והטיוטות (גם את אלה שלא נכנסו לתוצר).

הערכה עצמית

- ☐ השתמשתי בלפחות 5 מושגים מהיחידה, והסברתי אותם נכון.
- ☐ בתוצר יש מפה, גרף או טבלת נתונים – עם כותרת, מקרא ומקור.
- ☐ הצגתי לפחות שתי נקודות מבט שונות על הנושא.
- ☐ בניתי שרשרת של סיבה ותוצאה (לפחות 3 חוליות).
- ☐ התוצר ברור, מסודר ומעניין למי שרואה או שומע אותו.
- ☐ בדקתי עובדות במקורות וציינתי אותם.
- ☐ מילאתי את יומן התיעוד (לפי המסלול שבחרתי).

לפי המחוון, הציון שאני נותן/ת לעצמי: _____ מתוך 100 **הדבר שהכי הצליח לי:**

מה הייתי עושה אחרת, ומה למדתי על עצמי כלומד/ת:

✂️ גוזרים ומעבירים לבעלי התוצר

הערכת עמיתים: שני כוכבים ומשאלה

התוצר של: _____ הוערך על ידי: _____

- ☐ הבנתי מה המסר המרכזי של התוצר.
- ☐ מצאתי בתוצר מושגים גיאוגרפיים מהיחידה.
- ☐ יש בתוצר מפה / נתונים שעוזרים להבין.
- ☐ התוצר מקורי ומושקע.

☆ כוכב 1: אהבתי ש...	☆ כוכב 2: למדתי מהתוצר ש...	משאלה: כדאי להוסיף או לשפר...

יצרה: רוית ראש בן ישי